

HOEFBLAD

Januari februari 2010

Foto: Lenie Leeggangers

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

BESTUURSPRAATJE

Op de eerste plaats wil ik u, namens het bestuur een goed en voorspoedig Nieuwjaar wensen.

Een nieuw verenigingsjaar staat weer voor de deur, een jaar met wederom een uitgebreid programma, u voorgeschoteld door de vele vrijwilligers van onze vereniging, iets waar we als bestuur bijzonder trots op zijn.

Bijna alle activiteiten worden geleid door onze eigen mensen, het gidsen, de avonden en de diverse werkgroepen. Om dit alles mogelijk te maken, moeten we op u een beroep doen, want vooral de werkgroepen kunnen altijd wel versterking gebruiken, dus hebt u nog wat vrije tijd over, ga dan eens op stap met een werkgroep of steek de handen uit de mouwen bij het timmeren van onze nestkasten. Zo kunt u zich ook inzetten bij het onderhoud van onze schitterende tuin. Vaak is dit werken ook genieten, immers haast alle vrijwilligerswerk wordt buiten gedaan.

Kijk ook eens op onze website, **kenengeniet.nl** daar vindt u informatie over alles, wat u maar weten wil over onze natuurereniging.

Christ Grootzwagers

WINTERVOEDERING VAN VOGELS

Veel mensen willen de vogels in de moeilijke periode van het jaar een beetje helpen door hen te voederen. Door deze voeding worden niet trekkende soorten wat bevoordeeld. Ook gaan er minder vogels dood, zodat ze in de zomer meer insecten eten. Wie in de winter dus bij voedert, heeft in de zomer (wat) minder insecten.

Ondanks deze bezwaren is bijvoederen van vogels leuk en leerzaam omdat ze van heel dichtbij kunnen worden bekeken. Leg het voedsel dicht bij een raam, dan zijn de vogels mooi te zien.

Wat is geschikt voor welke vogelsoorten? (naar opgave Vogelbescherming):

Merel, Kramsvogel, Koperwiek, Zanglijster, Spreeuw
Brood, gewelde krenten en rozijnen, hele of halve rotte appels en peren,

kaasresten (zonder korst), schillen en klokhuizen, bessen, etensresten (zoals rijst en aardappelen zonder zout).

Voederen op sneeuwvrije grond, op een beschutte plek.

Koolmees, Pimpelmees, Staartmees

Vetbollen (zie onderstaand recept), slingers ongebrande en ongezouten pinda's, kokosnoot, vogelzaad en zonnepitten.

Voederen in vogelhuisje of opgehangen in bomen.

Winterkoning, Heggemus, Roodborst

Meelwormen, broodkruimels, maden en larven, ongekookte havermout.

Voederen op sneeuwvrije grond op zeer beschutte plaats, bijvoorbeeld onder de heg.

Huismus, Ringmus, Groenling, Vink

Bruin brood, onkruidzaden, (strooi)zaad, etensresten zonder zout, zonnepitten.

Voederen op de grond of op de voedertafel. Bij extreme koude zoals sneeuw, moeten

vink-achtigen (waaronder ook de mussen) met een volle krop gaan slapen, anders halen ze de volgende ochtend niet. Dan kunnen dus ook 's middags zaden worden gevoerd.

Grote bonte specht, Boomklever, Boomkruiper (wanneer deze geregeld in de tuin aanwezig zijn)

Spekzwoerd, ongebrande en ongezouten pinda's en noten, vetbollen, zonnepitten, kaas zonder korsten.

Het voedsel kan aan een boom en op rustige plaats worden bevestigd.

Vergeet niet aan het drinkwater wat suiker toe te voegen. Dan bevriest het minder snel. Bij vorst kan een stukje gaas over het bakje worden gelegd. Daardoor wordt voorkomen dat vogels in het water gaan baden en bevriezen.

Recept voor een vetbol

Vul een blikje of afgesneden melk- of sapkarton met zaden, noten of rozijnen. Roer er gesmolten, ongezouten vet (bijvoorbeeld frituurvet) doorheen. Steek er,

als het vet nog vloeibaar is, een stevig draadje in. Als het gestolde vet niet uit de vorm komt, kan deze kapotgescheurd worden of in warm water worden gehouden.

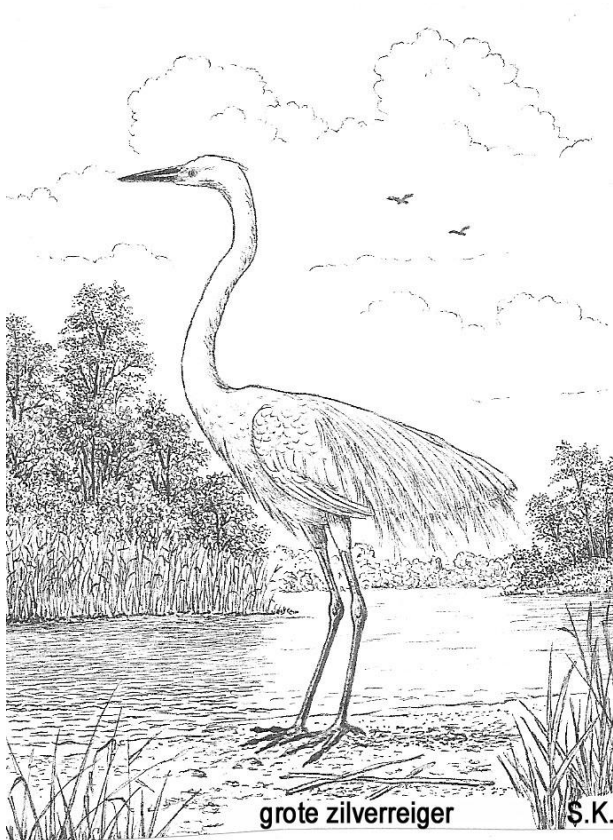
VOGELTREKTOCHT ZATERDAG 24 OKTOBER 2009.

Met 34 enthousiaste vogelliefhebbers vertrokken we om 8.30 uur naar de Biesbosch voor de jaarlijkse vogeltrektocht.

De weersvoorspelling was niet best maar het was droog.

Eric Akkermans, onze gids, bracht ons als eerste naar Slot Loevestein (ja zeker van Hugo de Groot in de boekenkist) in de gemeente Poederloij.

Maar eerst even rondgekeken bij een grote plas waar o.a. zilverreigers werden waargenomen. Prachtige, witte vogels met een lengte van 85-100 cm en een vleugelspanwijdte van 145-170 cm. Later die dag zagen we een reiger foerageren: roerloos staan tot een prooidier in de buurt komt of heel rustig wadend zijn prooi achtervolgen en dan: een snelle duik en het visje wordt aan zijn dolkvormige snavel geregen. Zilverreigers nestelen in bomen, vaak in kolonies

grote zilverreiger

S.K.

en met andere
watervogels.

Naast een diversiteit aan eenden zagen we een jonge aalscholver, rustig zittend op een tak en hoog in een boom een torenvalk

Bij Slot Loevestein maakten we een wandeling om de slotgracht heen, inmiddels begon het te regenen dus de wereld werd kleiner en de waarnemingen minder. Wel zagen we weer eenden, meerkoeten, futen, grauwe ganzen maar het ijsvogeltje hield het liever droog!.

Het werd stilaan tijd voor de lunch: we reden naar Hotel-restaurant “De Brabantse Biesbosch” in Werkendam, waar we snel en vakkundig onze vooraf opgegeven bestelling uitgeserveerd kregen. Het smaakte ons voortreffelijk, we werden weer lekker warm en omdat het niet meer regende wilden we weer verder, de “echte” Biesbosch in.

Als eerste naar polder de Pannekoek waar we een mooie wandeling maakten en veel sporen van de hier aanwezige bevers zagen. Eric gaf aan de hand van een duidelijke foto uitleg over de bijzondere bever kenmerken: scherpe hoeksnijtanden, sterke graafklauwen aan de voorpoten, platte staart, die als roer en steun kan dienen en kleppen voor neus en oren als bescherming wanneer de bever onder water duikt, hij kan het daar wel 15 minuten uithouden.

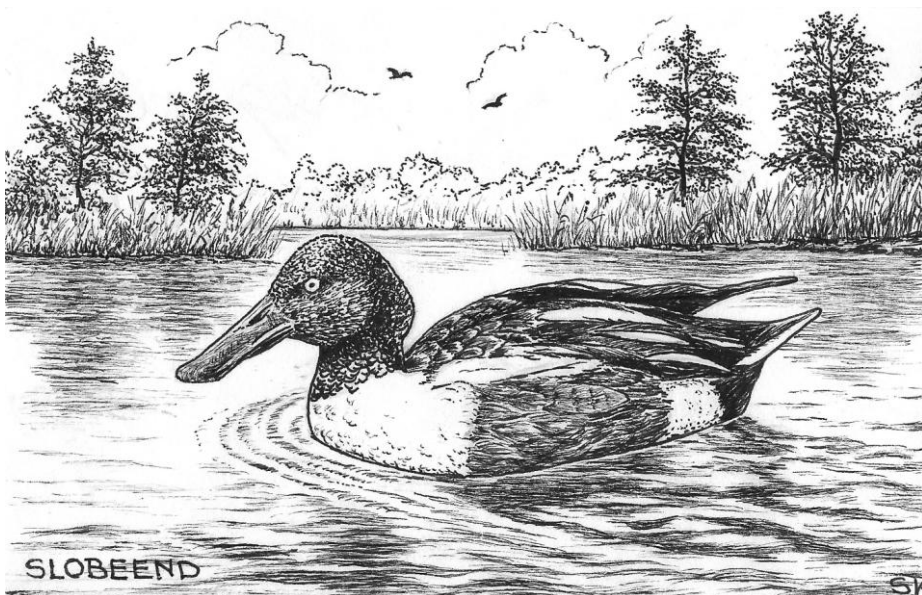
Daarna is de beurt aan de Spieringpolder, het is duidelijk: hier is ruimte gemaakt voor de rivier. Het klimaat verandert, de zeespiegel stijgt, de bodem daalt en er komt meer water in onze rivieren, de kans op overstromingen neemt toe. Het alleen verhogen van de dijken biedt geen duurzame oplossing, daarom is in de gemeente Werkendam een doorbraak gemaakt in de bandijk zodat de polder een open verbinding heeft met de Nieuwe Merwede, waardoor het overvloedige water via de Spieringpolder in de Noorderwaard kan stromen. Er komen grote gebieden onder water te staan, de vegetatie zal veranderen en vooral de watervogelpopulatie zal toenemen, zodat het voor Ken en Geniet een zeer interessant gebied zal blijven!

We wandelden naar de hier aanwezige vogelkijkhut, zagen weer grote aantallen eenden waaronder krakeend, slobbeend (zie tekening volgende bladzijde), bergeend, pijlstaart, wintertaling, ook grauwe ganzen, futen en meerkoeten, zwanen vlogen in strakke formatie over, schitterend!

Ook de blauwe kiekendief werd waargenomen, een langzaam vliegende maar zeer behendige zweefvlieger. Doordat het vrouwtje groter is dan het mannetje en daardoor op andere prooien jaagt trekken beide geslachten in de winter soms naar verschillende gebieden.

De middag verstreek, er dreigde weer regen en daarom slenterden we richting auto's om naar huis te gaan, maar niet nadat we even waren gestopt bij een duidelijk foeragerende zilverreiger en een fotograaf met een enorme telelens op zijn camera.

We bedankten Eric voor deze fijne en door hem perfect in elkaar gestoken dag, ondanks het minder goede weer was iedereen zeer tevreden.

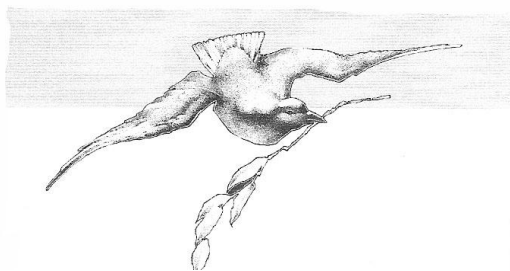

Nogmaals bedankt Eric, ook voor het aanleveren van de nodige informatie!

Corrie Koreman

WIST U DAT.....

- Door de harde storm in november het ooievaarsnest in Kandoel is omgewaaid en Piet Laurijsen dit zag gebeuren tot zijn grote schrik?
- De Kandoeltuin is uitgebreid en inmiddels door de grote inzet van velen geheel is aangeplant?
- De Jeugtnatuurverkenners hier ook een klein tuintje gaan onderhouden?
- Er een kleine vleermuizenkelder aangelegd is?
- De gemeente Dongen een wandelnetwerk met knooppunten aan het ontwerpen is en dat Ken en Geniet hier aan mee werkt?
- Riet Hartmans zich meer dan 12 jaar heeft ingezet voor ons geweldige Hoefblad?

OVERLEDEN JAN GROOTZWAGERS

EEN STILLE GENIETER

Jan is tengevolge van een hartstilstand overleden op 4 november, volkomen onverwacht is hij uit ons leven weggerukt. Jan werd 59 jaar.

De natuur was zijn lust en zijn leven, vooral vogels, later ook vlinders hadden zijn belangstelling. Menigmaal ging hij met Ken en Geniet op stap. Ook aan de Kandoel-tuin heeft hij zijn steentje bijgedragen. Als we nog verder terug kijken was hij altijd aanwezig als we eropuit trokken voor de wintervoeding van vogels, nooit hebben we tevergeefs een beroep op hem gedaan.

De natuur, daar genoot hij van, eerst samen met Fia op de fiets, later gingen de kinderen ook mee op pad. Jan was trots op zijn Fia en zijn kinderen, Peter en Linda. Een prater was hij niet, soms zag hij alles wel erg zwart wit, maar zijn gezin stond voor hem altijd voorop.

Ook op vakantie gaan deed hij graag, en natuurlijk moest de filmcamera mee om alles vast te leggen. Eerst werd Nederland verkend, later kwamen ook Luxemburg, de Eifel en de Ardennen, het Zwarte Woud en Oostenrijk aan bod. Plannen voor volgende vakanties, die waren er nog in overvloed, maar helaas

Graag willen wij u langs deze weg danken voor uw aanwezigheid en al uw medeleven in deze moeilijke dagen en hopen ook in de toekomst op uw steun te mogen rekenen, dit namens Fia , Peter, Linda en tevens Christ en Hanny.

BAARDWIJKSCHE OVERLAAT.

We vertrekken om 8.30 uur vanuit Dongen voor een ochtendwandeling naar de Baardwijksche Overlaat bij Waalwijk. Bij het restaurant De Westhoek hebben we de auto's geparkeerd. We gaan op pad, richting de Leidijk. Hier heb je een mooi uitzicht over de polders, waar de nevel nog boven zweeft. We wandelen verder en komen bij het waterschapshuis. Het witte huisje boven op de dijk is gebouwd in 1827. In dit huis woonde de wachthouder, die de werking van de overlaat scherp in de gaten moest houden.

We wandelen verder en gaan de Heidijk op. Deze oude dijk uit de middeleeuwen deed dienst als de meest zuidelijke begrenzing van een enorme polder. De Heidijk vormt een belangrijk leefgebied voor diverse planten- en diersoorten. Enkele gedeeltes op dit tracé hebben grote ecologische waarden voor dagvlinders.

Over het bospaadje wandelen we naar het wiel (waterplas), hier drinken we koffie en genieten van het uitzicht over het water, waar we futen, waterhoentjes, wilde eenden en dodaars zien.

Terug over het bospaadje zien we mooie honingzwammen staan. We zijn nu weer op de Zomerdijk. Met deze dijk was vroeger iets heel bijzonders aan de hand. Ieder jaar werd hij gelegd en weer opgeruimd. Voor 15 April werd de zomerkade gelegd en voor 15 November moest de zomerkade

weer opgeruimd zijn. Dan kon de overlaat zijn gang gaan. De Zomerdijk ligt nu permanent als dijk in het landschap en vormt een verbinding tussen de Heidijk en de Kanaaldijk.

We gaan nu door een ijzeren poort en komen zo in een mooi natuurgebied. In dit gebied zijn poelen voor kikkers en salamanders. Onderweg zien we een fotograaf die languit op de grond ligt, om foto's te maken van paddenstoelen. Al wandelend door het bos komen we bij de Langenieuwe wiel, hier hebben we een heel mooi uitzicht over het wiel, waar de ijsvogel voorkomt. Onderweg zien we ook nog een vliegenzwam.

Nog even een heuveltje op en we komen bij het afwaterings- of Drongelens kanaal. Tegenwoordig wordt het kanaal ook gebruikt om bij droogte water het gebied binnen te laten lopen. Het kanaal met zijn dijken is een belangrijke natuurverbinding in oost - west richting. Er komen bijzondere soorten sprinkhanen, krekels, dagvlinders en zandbijen voor. We wandelen verder langs het kanaal, wat soms niet mee valt door de vele uitwerpselen van runderen die hier vrij rond lopen en gaan nu de brug over en wandelen verder aan de andere kant van het kanaal, waar we waterhoentjes, zwanen, aalscholvers en grauwe ganzen zien.

We komen nu bij de Spoordijk, vanaf 1890 liep hier de spoorweg Zwaluwe - Den Bosch. We wandelen over de spoorbrug verder. De spoorbrug is nu een fietspad. We komen bij restaurant De Westhoek aan, waar we nog een bakje koffie doen en even gezellig napraten over deze fijne wandeling die heel afwisselend was. Hierna gaat iedereen weer naar huis. John bedankt voor deze prachtige wandeling in de natuur, en de mooie uitleg van wat je ons liet zien.

Lammie.

DE SCHATTING AAN DIEREN OPGELEGD

Het gerucht ging dat een zekere Alexander,
zoon van Jupiter, ook zijn laatste tegenstander
had verslagen en nu de hele wereld bezat,
zodat ook de dierenwereld te gehoorzamen had
aan de bevelen die die heerser zou geven.
Daarom werd een Raadsvergadering uitgeschreven,
waar grote en kleine dieren, eendrachtig tezamen
in spoedzitting bij elkander kwamen.
De aap, als voorzitter gekozen, nam het woord:

“Vrienden, het nieuws over Alexander hebt u gehoord.
Laten wij hem hulde betuigen en geschenken geven,
als bewijs dat wij naar zijn wetten willen leven.
Omdat wij niet weten waarop hij is gesteld,
geven wij iets passends: zakken met geld.”
Een grote groep dieren meldde zich aan
om als schatdrager naar Alexander te gaan.
Zij vertrokken in optocht vol moed
en hebben onderweg koning leeuw ontmoet.
Dat stond geen van allen bijzonder aan,
maar de leeuw zei: “Laten we samen gaan,
want ook ik ben onderweg naar Alexander
om mijn bijdrage te geven als ieder ander.
Hoewel het niet veel is, valt mij het dragen zwaar,
verdeel die last dus onder elkaar,
dan heb ik mijn klauwen vrij om tegen rovers te strijden,
wat lang niet denkbeeldig is in deze tijden.”
Het woord van de leeuw was voor iedereen wet.
Men deed het dus en de reis werd voortgezet.
Langs groene weiden ging het, in stralende zon
toen de leeuw heel meewarig begon:
“Vrienden, ik voel me te ziek om verder te gaan
maar trek je daar alstublieft niets van aan
en vervolg de reis zoals die is vastgesteld,
maar geef mij eerst mijn deel van het geld.
De zakken werden los gemaakt, terwijl allen zwegen,
“Mijn goudstukken hebben kindertjes gekregen!”
riep de leeuw, “en die zijn natuurlijk ook van mij!”
Bevreesd stonden alle dieren in een rij.
Hij nam ze bijna alles af en liet ze gaan.
Met heel weinig geld kwamen ze bij Alexander aan.
Ze deden hem het verhaal van wat hun was overkomen,
maar hij heeft tegen de leeuw niets ondernomen.
DE MORAAL VAN DIT VERHAAL:
Het spreekwoord zegt,
nog steeds terecht:
Dief en diefjesmaat
doen elkaar geen kwaad

Jean de la Fontaine

Ingezonden door Jan Vrinten

DIACLANKBEELD "WIND EN WATER"

In deze serie wil ik u meene-
men naar een aantal waterrij-
ke gebieden, waar ook de
wind vaak een grote rol heeft
gespeeld in het ontstaan er-
van. We bezoeken de duinen,
de Biesbosch, enkele Zeeuw-
se gebieden en we beginnen
en eindigen in de Flevopolder.

Natuurpark Lelystad is een
gebied met grote en kleinere
plassen. Hier worden dier-
soorten gehouden, die in Ne-
derland of elders met uitster-
ven worden bedreigd, zoals
de wisent, het Przewalski-
paard, Pater Davidsherten en
otters.

In de Oostvaardersplassen
gaan we naar enkele vogel-
kijkhutten. We zien hier ver-
schillende eendensoorten en
de kluut. We komen oog in
oog te staan met de hinde van
het edelhert.

Daarna bezoeken we Voornes
Duin in Zuid-Holland. Hier
komen veel planten voor,
waaronder bijzondere soorten
als vleeskleurige orchis,
groenknolorchis en teer gui-
chelheil. Bij het Breede Water
bevindt zich een aalscholver-
kolonie en bij het Quackjes-
water een lepelaarkolonie.

Na de pauze is het de beurt aan de Biesbosch. We wandelen door de
polder Pannekoek, waar de griendcultuur nog in stand wordt gehouden.
Na een tochtje met de fluisterboot gaan we naar de polder Malta, die te-
ruggegeven is aan de natuur.

Vervolgens bezoeken we in Zeeland de Braakman bij Terneuzen. Hier vinden we de moeraswespenorchis, de parnassia en het echt duizendguldenkruid. We maken nog een vaartochtje, nu over het Grevelingenmeer richting de Hompelvoetplaat.

Het volgende uitstapje gaat naar het grensoverschrijdende natuurgebied Het Zwin, waar we op de kwelders de zeekraal, zeeaster en het lamsoor aantreffen. Het is een vogelrijk gebied, vooral in de trektijd, maar afgezien van de grauwe gans met jongen moeten we het ermee doen om de vogels vanuit de verte te bewonderen. Dat is heel anders in het ernaast gelegen Vogelpark, waar we vele soorten van nabij kunnen bekijken, o.a. zeekoet, kwak en roerdomp en roofvogels als sneeuwuil, oehoe en havik. In de herfst trekken we nog eens de duinen in. In Meijendel vinden we de doornappel met zijn laatste bloemen en tevens een mannetje keep.

Daarna gaan we terug naar de Flevopolder, waar we o.a. door het in herfstkleuren getooide Harderbos lopen. Uiteraard treffen we er paddenstoelen aan, zoals de witte kluiфzwam.

Tenslotte komen de Oostvaardersplassen nog een keer aan bod. Vanaf de dijk genieten we van het winterse landschap met sneeuw en rijp. Deze laatste dia's zijn al 25 jaar oud!

Bij deze nodig ik u uit om te komen kijken naar dit diaklankbeeld, op donderdag 14 januari 2010 om 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur.

Hanny Oerlemans

RESULTATEN VAN DE VLINDERWERKGROEP IN 2009

In 2009 heeft de Vlinderwerkgroep van Ken en Geniet weer in diverse gebieden tellingen verricht. Na het zeer slechte vlinderjaar 2008 konden we dit jaar gelukkig weer vele vlinders waarnemen. Gigantische aantallen Distelvlinders trokken ons land binnen, gevolgd door vele Oranje Luzernevlinders. De Kleine Parelmoervlinder, de Koninginnepage en de Grote Weerschijnvlinder werden ook weer gezien. Deze laatste soort is vanwege de kwetsbaarheid niet vermeld in onderstaande tabellen.

De excursies van de vlinderwerkgroep zijn dit jaar allemaal doorgegaan!

Hierbij vindt U een korte samenvatting van onze waarnemingen. De aantallen vertegenwoordigen het hoogste aantal vlinders op één dag dat van een soort is aangetroffen. Bijvoorbeeld: in de Duiventoren werden op 25 juni maar 10 Klein Geaderde Witjes gezien en op 29 juni 14, in de tabel worden dus 14 Klein Geaderde Witjes vermeld.

Lang niet alle gegevens zult U hier aantreffen, dat is onmogelijk. Van diverse tochten van Ken en Geniet, van terreinen waar slechts enkele keren is geïnventariseerd en van de tuinen van de tellers, enthousiaste bellers

en de Kandoel-tuin zijn alle waarnemingen weer doorgegeven aan de Vlinderstichting. Iedereen ontzettend bedankt!

Boswachterij Dorst, de Langstraat, de Rekken

In Boswachterij Dorst werd dit jaar gespeurd naar de Bruine Eikenpage. Helaas hebben we deze rode lijst soort niet aangetroffen. Vooral de gebieden Lange Dreef, Nieuwe Leemputten en Mikkenbos bleken zeer vlinderrijk te zijn.

- I Duiventoren/Moerken
- II Mikkenbos
- III Frederiksbossen
- IV West van Vijfeikenweg
- V Lange Dreef
- VI Nieuwe Leemputten en omgeving
- VII Surea (losse waarnemingen)

	I	II	III	IV	V	VI	VII
Zwartspriddikkopje	-	-	-	-	2	16	-
Groot dikkopje	5	10	16	5	3	5	-
Oranjetipje	-	-	-	-	-	-	-
Groot koolwitje	2	3	2	-	-	3	-
Klein koolwitje	4	11	-	-	-	1	-
Klein geaderd witje	14	13	-	-	1	7	2
Oranje Luzernevlinder	-	-	-	-	-	1	-
Citroenvlinder	-	1	-	-	1	2	3
Kleine vuurvlinder	-	-	-	-	-	8	-
Eikenpage	1	5	3	1	34	10	-
Boomblauwtje	2	1	2	-	1	2	-
Icarusblauwtje	-	-	-	-	-	80	2
Distelvlinder	3	7	-	2	6	26	2
Atalanta	1	-	1	-	-	3	-
Gehakelde aurelia	-	1	-	-	-	-	1
Bruin zandoogje	-	5	-	2	999+	85	4
Oranje zandoogje	5	-	1	-	10	93	5
Hooibeestje	-	-	-	-	-	15	-
Bont zandoogje	12	4	2	2	3	4	1
Argusvlinder	1	-	-	-	-	1	-
Aantal soorten	11	11	7	5	10	18	8

De monitoringroute in de Nieuwe Leemputten werd 16 maal gelopen. De aantallen exemplaren per soort namen hier toe, vooral het Hooibeestje en de Kleine Vuurvlinder deden het hier goed t.o.v. voorgaande jaren.

In de Langstraat werd in de Dullaert en het Labbeget weer regelmatig onderzoek verricht, van de Rekken zijn losse waarnemingen en enkele gebiedsdekkende rondes vermeld.

Golfpark de Efteling, landgoed Oosterheide en de Donge

De monitoringroute op Golfpark de Efteling werd 14 keer gelopen, waarbij 18 soorten dagvlinders zijn genoteerd. Op de route werd een Koninginnepage gezien; Zwartsprietdikkopje, de witjes en Bont en Oranje Zandoogje zijn enorm toegenomen in aantal.

Op de monitoringroute in Landgoed Oosterheide werden 20 soorten gezien. Het aantal Bruine Zandoogjes steeg enorm, evenals de aantallen Icarusblauwtjes en Oranje Zandoogjes.

Ook langs de Donge bij 's Gravenmoer werd geïnventariseerd.

I	Nieuwe Leemputten (monitoringroute)
II	Dullaert
III	Labbeget
IV	Rekken
V	Golfpark de Efteling
VI	Landgoed Oosterheide
VII	De Donge bij 's-Gravenmoer

	I	II	III	IV	V	VI	VII
Zwartspriddikkopje	15	-	1	2	9	35	-
Groot dikkopje	1	-	5	-	-	1	-
Koninginnepage	-	-	-	1	1	-	-
Oranjetipje	-	18	1	2	-	2	3
Groot koolwitje	1	-	2	5	5	-	15
Klein koolwitje	4	9	1	37	12	11	50
Klein geaderd witje	2	39	8	25	12	12	69
Oranje luzernevlinder	1	-	-	-	-	2	-
Citroenvlinder	-	-	-	-	2	4	4
Eikenpage	-	-	-	-	1	2	-
Kleine vuurvinder	15	-	3	-	2	8	1
Boomblauwtje	-	-	-	-	2	2	5
Icarusblauwtje	42	1	6	9	9	32	1
Dagpauwoog	-	1	-	1	1	4	6
Distelvlinder	6	2	5	3	7	51	31
Atalanta	2	2	1	1	1	1	4
Kleine vos	-	-	-	-	-	-	3
Gehakkelde aurelia	-	2	-	-	2	1	3
Landkaartje	-	-	-	8	-	-	-
Bruin zandoogje	76	-	-	-	1	251	-
Oranje zandoogje	29	-	7	10	20	27	9
Hooibeestje	15	-	-	6	-	1	-
Bont zandoogje	-	21	21	24	16	5	59
Argusvlinder	-	-	1	-	1	-	-
Aantal soorten	13	9	13	14	18	20	15

Landgoed Huis ter Heide, Plantloon, Loonse en Drunense Duinen, de Brand, de Regte Heide

In Landgoed Huis ter Heide werd het Groentje helaas niet meer gezien. In het noordelijk deel werd een Kleine Parelmoervlinder aangetroffen. Het Groot Dikkopje ging fors vooruit, terwijl het Zwartspriedikkopje nog altijd in een dip zit. Véél Eikenpages en Icarusblauwtjes. De Oranje Luzernevlinder viel op door zijn grote aantallen. In totaal werden op Landgoed Huis ter Heide 22 soorten dagvlinders waargenomen.

Ook dit jaar werd de Plantloon weer bezocht. We troffen hier 20 soorten dagvlinders aan, waaronder het Bont Dikkopje, een zeldzame soort die het hier zeer goed doet. Het gedeelte waar dit vlindertje vliegt is inmiddels van een raster voorzien, waarbinnen koeien gaan grazen om de vergrassing tegen te gaan. De Heivlinder is een nieuwe soort in dit terrein.

In de Loonse en Drunense Duinen werd de omgeving van de Klinkert nogmaals bezocht. Er werden hier 14 soorten dagvlinders waargenomen, tegen 11 soorten vorig jaar. Door maaierwerkzaamheden in de vliegperiode van vlinders loopt het nectaraanbod hier terug.

Den Brand werd ook dit jaar door diverse vlindertellers bezocht, waarbij onder andere het Bont Dikkopje en de Kleine IJsvogelvlinder werden waargenomen. Er werden opvallend veel Koevinkjes gezien dit jaar en het Oranjetipje deed het hier super goed. Het Landkaartje, wat steeds minder voorkomt, werd hier gelukkig nog met 6 exemplaren waargenomen.

Op de Regte Heide werden weer eitjes geteld van het Gentiaanblauwtje. Helaas loopt het aantal gevonden eitjes jaar na jaar dramatisch terug, en dat terwijl in de meeste van onze 8 proefvakken het aantal knoppen van de Klokjesgentiaan toch toeneemt. Er werden dit jaar slechts 142 eitjes geteld, tegen 179 in 2008 en 684 in 2007. In het zuidelijk gedeelte werden 25 soorten dagvlinders waargenomen, helaas geen Gentiaanblauwtje, in het noordelijk gedeelte 16 soorten

- I Landgoed Huis ter Heide noord
- II Landgoed Huis ter Heide zuid
- III Plantloon
- IV De Klinkert
- V Den Brand
- VI Regte Heide zuid

	I	II	III	IV	V	VI	VII
Bont dikkopje	-	-	32	1	3	7	1
Zwartsprietdikkopje	4	31	8	-	-	1	-
Groot dikkopje	59	91	65	30	49	25	22
Koninginnepage	-	-	-	-	-	1	-
Oranjetipje	4	2	16	-	104	5	-
Groot koolwitje	1	22	6	2	2	2	-
Klein koolwitje	13	39	14	1	5	21	-
Klein geaderd witje	27	69	30	15	86	43	6
Oranje luzernevlinder	1	15	-	1	1	1	-
Citroenvlinder	2	6	18	2	7	2	1
Eikenpage	29	42	17	1	4	21	32
Groentje	-	-	-	-	-	4	8
Kleine vuurvinder	2	26	1	3	2	1	1
Boomblauwtje	3	6	4	-	2	14	7
Heideblauwtje	-	-	-	-	-	31	29
Icarusblauwtje	6	87	3	-	3	1	2
Kleine ijsvogelvlinder	-	-	-	-	33	-	-
Dagpauwoog	4	3	3	-	7	1	3
Distelvlinder	74	32	9	6	24	41	26
Atalanta	2	5	1	1	5	2	-
Kleine vos	-	2	1	-	-	-	-
Gehakelde aurelia	2	5	2	1	8	-	-
Landkaartje	-	-	-	-	6	3	-
Kleine parelmoervlinder	1	-	-	-	-	-	-
Heivlinder	-	-	2	-	-	3	1
Koevinkje	-	-	-	-	78	-	-
Bruin zandoogje	-	-	-	-	-	1	-
Oranje zandoogje	25	118	10	2	20	60	4
Hooibeestje	1	1	-	-	-	3	5
Bont zandoogje	23	64	33	18	43	8	6
Argusvlinder	-	1	-	-	-	-	-
Aantal soorten	20	21	20	14	21	25	16

Fia Grootzwagers

PROGRAMMA

Zondag 3 januari: SNERTWANDELING: autotocht van een halve dag naar het Heidepark in Tilburg, een afwisselend parklandschap in bezit van de gemeente Tilburg. Een gebied met oude lanen, kleine vijvers en vennen, gelegen aan de zuidzijde van de Bredase weg, naast Amarant. Vroeger lagen hier diverse landgoederen, die tegenwoordig geheel toegankelijk zijn en uitnodigen voor een mooie wandeling. Na de tocht gaan we traditiegetrouw nog ergens snert eten. Christ Grootzwagers is onze gids op deze eerste tocht van het jaar.

We vertrekken om 10.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven voor maandag 28 december 19.00 uur.

Donderdag 14 januari: Diaklankbeeld verzorgd door Hanny Oerlemans. De titel van de serie is: "WIND EN WATER".

In deze serie wil Hanny ons meenemen naar een aantal waterrijke gebieden, waar ook de wind vaak een grote rol heeft gespeeld in het ontstaan ervan. We bezoeken de duinen, de Biesbosch, enkele Zeeuwse gebieden en we beginnen en eindigen in de Flevopolder. Zie voor verdere info het stukje elders in dit Hoefblad.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 17 januari: Autotocht van een halve dag naar Boswachterij Dorst, de Seterse Bergen. Kenmerkend voor dit gebied is de afwisseling van naald en loofhout met de typische zandverstuivingen, waar de wandeling ons overheen voert. In dit terrein bevindt zich ook nog een roestplaats van ransuilen, maar of we die te zien krijgen is nog een vraagteken. De gids voor deze tocht is Jeroen Nusselein.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven voor maandag 11 januari 19.00 uur.

Zondag 31 januari: Autotocht van een halve dag naar de IJsbaan in de Loonse en Drunense Duinen, in de nabijheid van de Roestelberg. In de crisisjaren in de vorige eeuw werd hier een ven uitgegraven, dat benut werd als IJsbaan. Toen al waren de Loonse en Drunense Duinen een trekpleister voor toeristen, die hier graag wandelden. We lopen langs de eikenwal en majestueuze beuken en steken de wal over en belanden zo bij de IJsbaan. Of er ijs is dat moeten we afwachten, maar de omgeving is hier zeer aantrekkelijk. Door een stuk mastbos bereiken we den duin, waar we een klein gedeelte doorheen lopen. Onze gidsen zijn Jan Vrinten en Fia Grootzwagers.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven voor maandag 25 januari 19.00 uur.

DINSDAG 2 FEBRARI: ALGEMENE LEDENVERGADERING.

Let op in plaats van donderdag dit keer op dinsdag, dit i.v.m. de beschikbaarheid van de grote zaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Aanvang 20.00 uur in de benedenzaal. U bent natuurlijk allen weer van harte welkom, wij zorgen voor de koffie met wat lekkers en u hopelijk voor voldoende spreekstof. Zie ook de agenda en uitnodiging elders in dit Hoefblad.

Zondag 14 februari: Autotocht van een halve dag naar het Noorderbos, een gebied waar we als Ken en geniet nog nooit geweest zijn. Dit ligt ten noorden van Tilburg, waar vroeger de zogenaamde vloeivelden lagen. Het is een compensatiebos. In 1999 werd het besluit genomen om hier een nieuw natuurgebied aan te leggen, het Noorderbos genaamd, waarin ook een aantal waterlopen, sluisjes en stuwtjes van het voormalige vloeiveld een plaats zouden krijgen. Het bestaat uit een hakhoutbos van zomereiken en een bos van robinia. De aanplant kwam gereed in 2001. Een probleem vormt de verontreiniging van de bodem met zware metalen, tot 1979 hebben hier de vloeivelden nog dienst gedaan.

We worden door dit gebied geleid door Jan Jansen en Fia Grootzwagers. We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven voor maandag 8 februari 19.00 uur.

Donderdag 18 februari: Digitale fotopresentatie van Wim Tuijelaars. De titel spreekt al voor zich: "NEDERLAND NATUUR ALLERLEI".

Wim zal ons weer gaan verrassen met vele beelden van vogels, maar ook vlinders, planten en dieren. Zoals aangekondigd neem hij ons mee op vele van zijn wandelingen op verschillende plaatsen in Nederland, dichtbij, maar ook wat verder weg. Natuurlijk wederom beelden van de provincie Overijssel, waar een uitbundige natuur hem aanlokt. Zie ook elders de vooraankondiging in dit Hoefblad.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 28 februari: Autotocht van een halve dag naar de Wielen van Elshout, deze zijn ontstaan door dijkdoorbraken. De laatste vond plaats in de nacht van 29 op 30 december 1880. Het gebied sluit aan op de Baardwijkse Overlaat, er liggen maar liefst 14 zogenaamde wielen. Als vroeger een dijk doorbrak, dan legde men om het ontstane volgelopen gat een nieuwe dijk aan, vandaar de vele bochten in de dijken. Christ Grootzwagers zal onze gids zijn.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven voor maandag 22 februari 19.00 uur.

Dinsdag 9 maart: Digitale fotopresentatie van Fia Grootzwagers over Oostenrijk. Er werd gewandeld in de omgeving van Ried, door de machtige bergen van het Montafon, waarbij het Silvrettagebied werd aangedaan. Natuurlijk zult u vele beelden te zien krijgen van vlinders, planten en schitterende landschappen, maar meer hierover in het volgend Hoefblad.
Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 14 maart: Autotocht van een halve dag naar de Eikenmik bij Ulvenhout. Jos van Dongen neemt ons mee door één van zijn geliefde gebieden. Het Ulvenhoutse bos is zeer afwisselend en bestaat in hoofdzaak uit loofbos. De natuur ontwaakt langzaam uit zijn winterslaap in deze tijd van het jaar. Misschien ziet u zelfs al een ree langs komen of amfibieën, een specialiteit van Jos, dit is geheel afhankelijk van de temperatuur en de luchtvochtigheid.

We vertrekken om 8.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven voor maandag 8 maart 19.00 uur.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Koos Leemans, Hertog Janstraat 14, tel. 0162-315924

En bij:

Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, tel. 0162-322316

Of (mobiel) 06-10120230

LIDMAATSCHAP "KEN EN GENIET"

De KONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 12, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1, - per maand berekend. Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 10, - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1, - per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 10, - per jaar, wanneer zij het verenigingstijdschrift wensen te ontvangen.

Alle leden en donateurs zullen een acceptgiro ontvangen.

MEDEDELINGEN

Contactpersonen werkgroepen:

Vogelsilhouetten plaatsen en

Uilenwerkgroep:

Roelof Janssens

Pater Kerssemakersdreef 8, Oosterhout

Tel. 0162-437302

Nestkastenwerkgroep:

Koos Leemans

Hertog Janstraat 14, Dongen

Tel. 0162-315924

Vogelwerkgroep:

Leo Reijnierse

Kardinaal van Rossumstraat 52, Dongen

Tel. 0162-316475

Vlinderwerkgroep:

Fia Grootzwagers

Triangelaan 17, Dongen

Tel. 0162-315404

Copy voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 februari a.s. bij het redactie-adres: Lammie Bek, Bloemaertstraat 19, 5102DP Dongen.

Ook is het mogelijk uw copy via e-mail te versturen, GRAAG ALS BIJLAGE VERZENDEN. Het e-mail adres is: accm.aarts@home.nl

RIET GESTOPT MET REDACTIEWERK

Ja, eens moest het er van komen, Riet Hartmans had het een jaar geleden al aangegeven, zij wilde stoppen met haar redactiewerk. Na meer dan 12 jaar haar beste beentje voor gezet te hebben, kwam er een eind aan de samenwerking binnen de redactie, iets waar we even bij stil gestaan hebben tijdens de laatste redactievergadering voor dit Hoefblad. Als voorzitter mocht ik Riet een mooie orchidee aanbieden, een kleine vergoeding voor haar mateloze inzet de afgelopen jaren.

Riet heeft heel nadrukkelijk haar stempel gedrukt op ons verenigingsblad, door haar bijdrage. Telkens kwam zij weer met nieuwe ideeën en stimuleerde zij leden om ook eens een artikel te schrijven en het resultaat dat ziet u hier weer voor u, een geweldig mooi verenigingsblad.

Riet langs deze weg nogmaals bedankt voor jouw inzet en hopelijk mogen we in de toekomst ook nog eens een beroep op jou doen voor een artikel-

tje. Lammie Bek neemt de taken van Riet intussen waar, iets waar we bijzonder blij mee zijn, dus voor zaken betreffende het Hoefblad kunt u met haar contact opnemen.

Christ Grootzwagers

OVERLEDEN JOS NUIJTEN

Jos is voor Ken en Geniet altijd een bijzonder persoon geweest, in het verleden was hij bij elke tocht present. Hij kon dan genieten van de mooie natuur, maar ook van het gezelschap van zijn vrienden bij onze natuurvereniging. Soms ging dit ook wel gepaard met stevige discussies, vooral als het over de politiek ging, toch hebben we samen ook veel mogen genieten en lachen. Tijdens de film- en dia-avonden was Jos bijna altijd van de partij, vaak tot in de kleine uurtjes bij café Achterberg, waar een vaste club altijd even na moest praten. Een borrel liet hij zich dan goed smaken.

Joske was altijd bereid iets te doen voor onze vereniging, menig bord heeft hij geschilderd, ons eerste clublokaal heeft hij helemaal mee opgeknapt en vele blikken verf hebben we bij hem mogen halen, voor onze nestkasten.

Jos heeft met volle teugen mogen genieten van het leven, nog zie ik hem op en neer deinen op de muziek tijdens onze cabaretavond, ter ere van ons vijftig jarig bestaan, waar we hem gelukkig nog mochten huldigen i.v.m. zijn 50 jarig lidmaatschap.

Na 90 jaar is hij op 9 september gestorven, in zijn eigen vertrouwde omgeving. Een laatste uitspraak typeert Joske Nuijten:

“Laat mij maar dromen van de engelen, want die hebben altijd plezier”.

Wij wensen zijn vrouw Ria, de kinderen, kleinkinderen en achterklein-kind, veel sterkte bij het verwerken van hun verdriet.

JEUGDNATUURVERKENNERS OP STAP MET DE VOGELWERKGROEP.

Tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de vogelwerkgroep hadden we een toezegging gedaan om onze medewerking te verlenen aan de Jeugdnatuurverkenners om eens een morgen op stap te gaan in een natuurgebied. De Jeugdnatuurverkenners is een natuurclub voor kinderen van 7 tot 14 jaar. Eén keer per maand op zaterdagmorgen van 9.00 tot 12.00 uur wordt er voor hen een excursie georganiseerd, deze keer op excursie naar Huis ter Heide en dan vooral om de ontwikkelingen te zien bij het Leikeven. De weersvooruitzichten leken niet zo gunstig op deze herfstige dag in november, 's nachts en 's morgens vroeg had het nog flink geregend maar toen we om 09.00 uur verzamelden bij de Aloysiusschool brak er zowaar een zonnetje door. Er hadden zich slechts 5 jeugdnatuurverkenners opgegeven (wellicht door het slechte weer van de afgelopen dagen) en met 7 begeleidende vogelaars en leiding moest het lukken om de jeugd te interesseren voor het vogelen.

Vogelen is het bekijken, het determineren (op naam brengen), tellen en inventariseren van vogels en het doen van onderzoek naar bijv. gedrag en ecologie. De beoefenaars van deze hobby worden vogelaars genoemd, deftiger aangeduid als amateur-ornithologen, of (amateur)- veldornithologen.

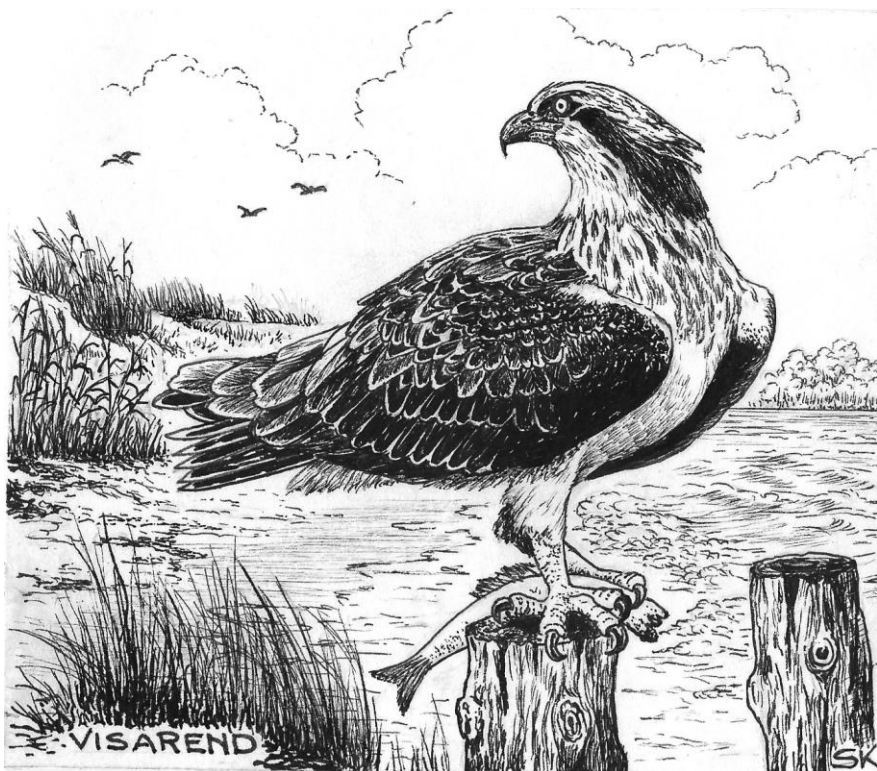
Dus op weg naar Huis ter Heide. Aangekomen op de Past. Kampweg zagen en hoorden we al gelijk de kool- en pimpelmezen. Op het pad richting het Leikeven hoorden we ook nog diverse grote bonte spechten, echter ze verstopten zich achter de bomen. Wel zagen we een kudde Schotse Hooglanders heerlijk grazen in het bos. Wat we aan vogels zagen op dit pad waren o.a. gaai, staartmees, kuifmees en goudhaan. Aan het einde van het pad keken we uit over de nieuwe vennen en velden nu die grote ontsierende berg zand weg is.

Wat zit daar onder die boom op dat paaltje is dat een buizerd??

Dan moet het wel een heel lichte vorm zijn met die vrijwel witte borst, dus de telescoop maar eens opgezet. Wat bleek; een visarend zat hier rustig te genieten van het ochtendzonnetje. Net toen we de jeugd wilden laten

genieten van dit schouwspel vloog de vogel op en verdween over de velden.

Oorzaak; een loslopende hond met zijn begeleider had de vogel doen opschrikken, jammer. Verder onze weg vervolgend komen we nog een aantal leuke soorten tegen zoals een blauwe reiger, kauwtjes, zwarte kraai, kramsvogel, merel, winterkoning, roodborst en een drietal nijlganzen.

Aangekomen bij de vlonderbrug kijken we uit over het Leikeven. Kees van Dongen zet hier zijn telescoop nog eens op en jawel hoor als er iemand een slechtvalk van verre ziet is Kees het. Heerlijk in het zonnetje op de grond en de vogel is door eenieder goed te bewonderen. (Tekening slechtvalk zie volgende bladzijde.) We besluiten om op deze plek even van een meegebracht kopje koffie te genieten op deze stralende zonnige zaterdagmorgen.

De jeugd laten we nog even de horizon afluren met onze verrekijkers en de meegenomen telescopen en vervolgens zien we nog een leuke waarneming, n.l. een bonte kraai. Op de thermiek vliegen nog een tweetal buizerds en een torenvalk bidt in de lucht. We lopen verder langs het Leike-

ven richting de oude uitkijkpost aan de oostzijde van het gebied. Hier kun je mooi de ontwikkeling van de nieuwe vennen aan de oostzijde van het gebied zien.

Door het bos lopen we richting Bodemven want de tijd vliegt en we willen om twaalf uur weer terug zijn, dus we moeten doorlopen. In het bos zelf is het vrij rustig en ook aangekomen bij het Bodemven constateren we dat het hier heel rustig is. Richting de auto lopend zien we nog mooi een grote bonte specht. Al met al een leerzame tocht voor de Jeugdnatuurverken- ners en nu maar hopen dat ze behouden blijven voor de vereniging. Joop, Fia, Peter, Thieu, Ad, Kees, bedankt voor de medewerking aan deze tocht.

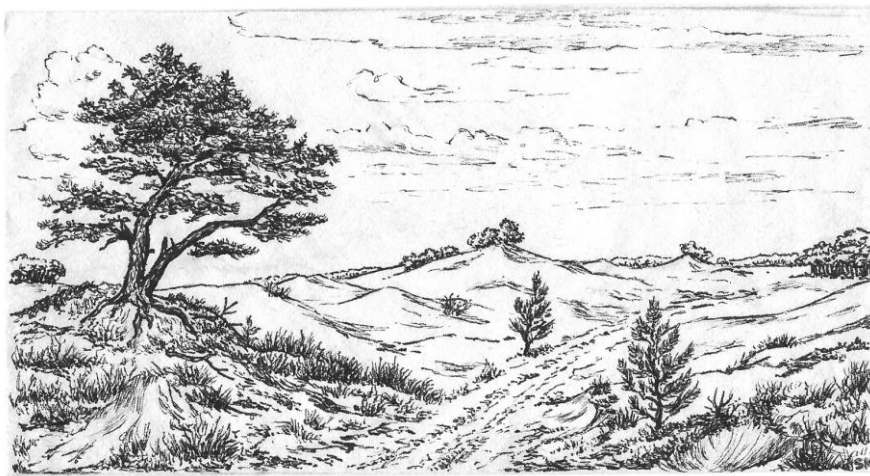
Leo Reijnierse

IN DE STARTBLOKKEN VOOR EEN VOLGENDE STUIFZANDHERSTELFASE

Deze tweede Nieuwsbrief Stui fzandherstel informeert u over de laatste ontwikkelingen in het omvangrijke LIFE+-project Stui fzandherstel in Nati- onaal Park De Loonse en Drunense Duinen. De eerste stappen zijn in- middels gezet, de eerste positieve resultaten al zichtbaar. Toch is er nog ruim vier jaar te gaan voordat de laatste fase van het project is afgerond.

Met 465 hectare is het stuifzandgebied in De Loonse en Drunense Duinen nog maar een fractie van wat het ooit was. Slechts 270 hectare hiervan is nog actief in beweging. Maar ook dit gedeelte van het stuifzand groeit steeds verder dicht met bos en dreigt totaal te verdwijnen. Leefgebieden van bijzondere planten en dieren worden hierdoor ernstig bedreigd. Natuurmonumenten wil dit unieke landschap graag in stand houden en heeft daarom samen met een aantal deskundigen een stuifzandherstelplan opgesteld. De maatregelen uit dit plan moeten het gebied zijn openheid teruggeven en verstuijftbaar zand blootleggen. Zo kan de wind weer optimaal zijn werk doen.

In deze nieuwsbrief vindt u een terugblik op de werkzaamheden die in fase 1a zijn uitgevoerd en kunt u lezen welke maatregelen Natuurmonumenten neemt in fase 1b (gepland voor december 2009 tot 15 maart 2010).

Fase 1a: Uitgevoerd

In de eerste maanden van dit jaar heeft Natuurmonumenten fase 1a van het stuifzandherstel uitgevoerd.

Heide weer open

Als eerste zijn in het centrale deel van het stuifzand de bomen gekapt die in de heide zijn opgekomen. Deze zijn versnipperd en afgevoerd naar een energiecentrale. Dit leverde in totaal 1570 ton houtsnippers op, voldoende om 416 huishoudens een jaarlang van stroom te voorzien. Sommige bomen, zoals karakteristieke ingestoven eiken en dode staande bomen, mochten blijven staan. Deze zijn onmisbaar als schuil- en broedplaatsen

voor vogels en vlinders als de eikenpage. Ook andere insecten, spechten en paddenstoelen hebben er baat bij dat dode bomen blijven staan.

Stuifzandherstel

De weersomstandigheden waren tijdens de werkzaamheden van afgelopen winter bijzonder gunstig, waardoor dit werk ruim binnen de geplande periode kon worden afgerond. Dit betekent dat het werk zoals vereist klaar was voordat het broedseizoen begon. Ook zijn de kosten ruim binnen de begroting gebleven. De heide heeft zich na de kapwerkzaamheden alweer prima hersteld. Wie in augustus van dit jaar door het stuifzand heeft gestruind, heeft kunnen zien dat de vrijgemaakte heidevelden alweer uitbundig hebben gebloeid.

Kleinschalig plagwerk

Eind augustus heeft Natuurmonumenten fase 1a afgerond met kleinschalig plagwerk.

Het boomvrij maken van de heide heeft de windwerking versterkt en het plaggen van mos- en grasvegetaties heeft meer verstuifbaar zand blootgelegd. Beide maatregelen moeten het verstuivingproces in het centrale deel van De Loonse en Drunense Duinen weer op gang brengen.

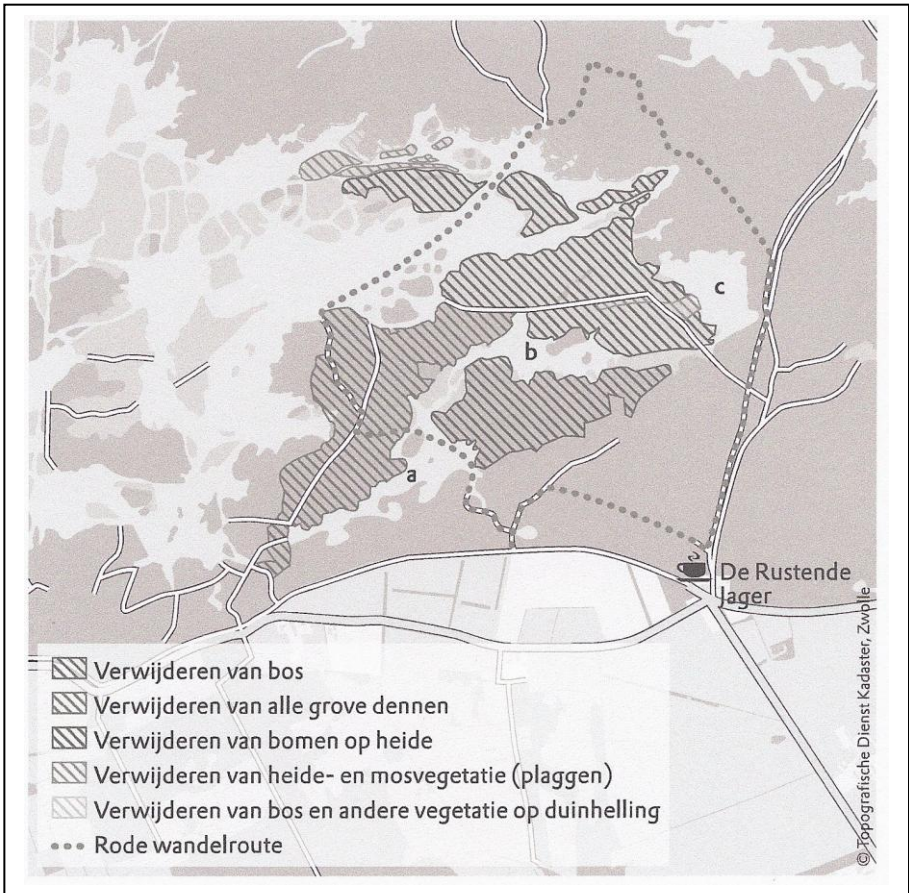
De plagwerkzaamheden zijn uitgevoerd ten oosten van het hoogste duin in het gebied, bekend als 'punt 18.4'. Volgens de laatste metingen is het duin echter al 19.5 meter hoog, omdat dit een van de plekken is waar nog wél verstuiving plaatsvindt. Op zo'n twee hectare zijn heidestruiken en andere vegetatie compleet met wortels verwijderd. Het plagsel is vervolgens machinaal gezeefd, waardoor alleen het organische materiaal kon worden afgevoerd. Al het zand is daardoor in het gebied achtergebleven.

Fase 1b: Geïsoleerde zandvlakten weer laten stuiven

Alle werkzaamheden in fase 1b zijn erop gericht om de kleine zandverstuivingen (a, b en c op de kaart, zie volgende bladzijde) weer nieuw leven in te blazen. Er ontstaat meer ruimte voor de wind, zodat het zand weer in beweging kan komen.

De volgende werkzaamheden vinden van december 2009 t/m maart 2010 plaats:

Een deel van het bos (8,3 ha) wordt gekapt. Hierdoor ontstaat weer een open verbinding tussen de zandvlaktes a en b. In een deel van het bos (12,5 ha) worden alleen de grove dennen gekapt. Zomereiken en andere loofboomsoorten blijven staan. Omdat deze bomen in de winter kaal zijn, heeft de wind in die periode invloed op de zandvlaktes a en b. Bovendien

hebben de zomereiken een hoge natuurwaarde. De eikenpage gebruikt deze bomen voor de voortplanting. Ook andere plant- en diersoorten profiteren ervan dat in het bos na de verwijdering van alle dennen veel meer licht tot de bodem kan doordringen. Het stimuleert de ontwikkeling van een natuurlijker bos. Heide-, mos- en grasvegetaties worden kleinschalig geplagd (1,6 ha). In bepaalde zoekgebieden worden plekken uitgekozen die het meest geschikt zijn om verstuifbaar zand bloot te leggen. De voet van een duinhelling wordt vrijgemaakt van alle begroeiing (3 ha). Dit is belangrijk omdat het bos zich uitzaait op de helling en deze begroeiing het duin vastlegt, met als gevolg dat de dynamiek verdwijnt en het duin niet meer kan groeien. Nog eens 14,5 ha heide wordt open gemaakt. Dit gebeurt om de windwerking te versterken, zodat zandvlakte c weer in verstuiving kan worden gebracht.

Wat blijft gespaard?

- Tijdens de kapwerkzaamheden blijven oude eiken staan. Het gaat dan niet alleen om de eiken in het deel waar de grove dennen uit worden gehaald, maar ook om de ondergestoven groepen eiken (zogenaamde ‘forten’). Ook karakteristieke oude eiken op de heide, vaak geliefde zangplaatsen voor onder meer boomleeuwerik en roodborsttapuit, worden gespaard.
- Ook wordt er rekening gehouden met de diverse natuurwaarden die Natuurmonumenten dit jaar inventariseerde. Voorafgaand aan de werkzaamheden in fase 1b worden de volgende plekken duidelijk gemarkeerd, zodat ze tijdens de uitvoering niet beschadigd raken. Het gaat om:
 - hellingen met zandbijen, waarvan de larven ondergronds overwinteren;
 - mierennesten;
 - bomen met holten, die belangrijk zijn voor holenbroeders, zoals spechten;
 - groeiplaatsen van bijzondere paddenstoelen en korstmossen.
 - kruipwilgstruweel, belangrijk als voedingsbron voor vele bijensoorten

Hergebruik hout

Ook in deze fase voert Natuurmonumenten het hout grotendeels af, zodat het op een nuttige manier kan worden hergebruikt. De stammen worden verkocht als gebruikshout en het versnipperde kroonhout gaat als biomassa naar een bio-energiecentrale, zodat er energie mee kan worden opgewekt. Een deel van het hout blijft in het gebied aanwezig als dekking voor vele soorten.

Gevolgen voor wandel-, ruiters- en atb-routes

Het is onvermijdelijk dat bezoekers van De Loonse en Drunense Duinen enige overlast zullen ondervinden van de werkzaamheden. Uiteraard wordt dit zoveel mogelijk beperkt.

Wandelaars krijgen te maken met een tijdelijke omleiding als ze de rode wandelroute vanaf café De Rustende Jager willen wandelen of wanneer ze gebruikmaken van het wandelknooppuntennetwerk in het gebied. De alternatieve route wordt duidelijk aangegeven.

Ook atb'ers en ruiters zullen in de periode waarin wordt gewerkt rekening moeten houden met periodiek wat overlast. Voor korte periodes wordt de route af en toe op enkele plekken afgesloten.

AGENDA ALGEMENE LEDENVERGADERING 2010

Op **dinsdag 2 februari** vindt deze vergadering plaats in de Cammeleur, Hoge Ham 126 te Dongen. Graag willen wij u uitnodigen tot het bijwonen van deze bijeenkomst, om uw wensen kenbaar te maken en mee te praten over het doen en laten van onze vereniging.

De vergadering begint om 20.00 uur; zorg dat u op tijd aanwezig bent.

De agenda:

1. Opening van de vergadering door de voorzitter.
 2. Behandeling van de notulen van de algemene ledenvergadering van 2009.
 3. Behandeling van de ingekomen stukken.
 4. Het jaarverslag van 2009 wordt voorgelezen.
 5. Het jaarverslag van de penningmeester wordt voorgelezen.
 6. De kascontrolecommissie doet verslag van haar bevindingen.
 7. Benoeming van de kascontrolecommissie 2010.
 8. Voorziening in vacatures door aftreden van bestuursleden.
- De volgende personen zijn volgens het rooster aftredend: Corrie Koreman en Anton Staps. Zij stellen zich herkiesbaar namens het bestuur. Op grond van de statuten kunnen uit de algemene ledenvergadering tegenkandidaten gesteld worden. De namen van deze kandidaten, gesteund door tenminste 10 leden, moeten schriftelijk bekend worden gemaakt aan het bestuur, uiterlijk voor aanvang van de vergadering.
9. Behandeling van de begroting voor het lopende boekjaar.
 10. Bespreking van de plannen voor het jaar 2010, eventueel behandeling van voorstellen vooraf gedaan door de leden.
 11. Vernoeming van de jubilarissen.
 12. Rondvraag.
 13. Sluiting van de vergadering door de voorzitter.

VOORSTELLEN EN WENSEN

Natuurlijk is de vergadering er voor u allen; daar kunt u uw voorstellen kwijt, maar toch zouden wij als bestuur het op prijs stellen als u vooraf uw wensen al kenbaar zou willen maken bij het bestuur, zodat het één en ander vooraf besproken kan gaan worden en wij het antwoord op uw vragen of voorstellen tijdens de vergadering al kunnen geven.

Zet uw voorstellen voor tochten, diaprogramma's, films enz. op papier en wilt u zelf ook eens wat presenteren, maak dit dan zo spoedig mogelijk kenbaar aan het bestuur. Wij staan open voor al uw suggesties.

VRACHELEN BIJ OOSTERHOUT.

We vertrekken met 24 personen vanuit Dongen naar Oosterhout. En parkeren de auto's bij het Brabants-Bontje

We gaan wandelen in het gebied Vrachelen. Jeroen heet ons welkom en vertelt iets over het gebied en dan gaan we op pad. We wandelen door een mooi bosgebied en bij een splitsing blijven we staan. Hier staan twee eikenbomen, maar wie is wie. Van Jeroen krijgen we een stencil met twee eikenbomen er op. Nu moeten we zelf uitzoeken, welke nu de zomereik en welke de Amerikaanse eik is. Het verschil zie je aan het blad, van de zomereik is dit meer gelobd en van de Amerikaanse eik is dit groot en ingesneden. Maar aan de takken kun je het ook zien. De Amerikaanse eik heeft meerdere knoppen bijeen en deze zijn spits, bij de andere eik zijn deze knoppen stomp.

We wandelen verder en zien op een boomstronk een mooie paddenstoel staan: de doolhofzwam, Jeroen had zelfs een spiegeltje op een stokje bij zich, zodat iedereen deze zwam goed van onderen kon zien.

Bij een dennenbos krijgen we uitleg, hoe eekhoorns eten. De ene eet links- en de andere eet rechtsom, dit is goed te zien op een dennenappel.

Een jonge eekhoorn weet niet goed hoe hij het moet doen, dat zie je aan het pluimpje boven aan de dennenappel.

Onderweg zien we verschillende heksenkringen staan. Nu is het koffie-pauze.

Na de pauze gaan we verder door het bos, waar we een mooie boomstam zien liggen met verschillende mossen er op. En aan de zijkant van de stam zien we bekertjesmos en een varen. We gaan nu door het stuifduin-gebied, herkenbaar door de heuvels die hier liggen. Onderweg zien we een dode boomstam staan. In de stam zitten veel gaatjes en gaten. De gaten worden veroorzaakt door de grote bonte specht, die er voedsel uit-haalt, o.a. de boktor. Hij doet dit met zijn lange tong die wel 10 centimeter lang is.

We gaan verder door het gebied en we zien aan een uiteinde van een dennentak een harsknobbel zitten, dit wordt veroorzaakt door de hars-builmot. We lopen door het mulle zand de heuvel op en we zien de zee-den staan met zijn aparte boomschors.

We gaan nu door het waterwingebied verder. Op het open stuifzand laat Jeroen zich op zijn knieën vallen omdat hij ons wil laten zien hoe de zandzegge groeit. Hij graaft een plantje op en laat ons zien hoe de wortels onder het zand lopen, waar om de zoveel tijd een sprietje uitkomt. Dit groeit verder omhoog, zodat je hier en daar de zandzegge ziet staan. Onderweg krijgen we nog een opdracht, een kleur zoeken. Jeroen geeft iedereen een kaartje met een kleur erop. Zoek in de natuur dezelfde kleur die op je kaartje staat. Iedereen is druk aan het zoeken, maar dat valt tegen. En zo komen we bij het Brabants-Bontje aan waar we koffie drin-ken.

Jeroen bedankt voor de mooie leerzame wandeltocht en de leuke op-drachten.

Lammie

2010 JAAR VAN DE BIODIVERSITEIT

2010 wordt het jaar van de biodiversiteit, iets waar u nog veel meer van zult lezen en horen. Ook Ken en Geniet zal hier gedurende het jaar aan-dacht aan gaan besteden, vandaar het bijgaande artikel, waar u het één en ander kunt lezen over de betekenis van dit voor velen nieuwe woord.

WAT IS BIODIVERSITEIT

Biodiversiteit is de verscheidenheid van levensvormen op aarde. Met biodiversiteit wordt niet alleen de variatie aan soorten planten, dieren en micro-organismen bedoeld, maar ook de variatie tussen individuen binnen een soort en de variatie in ecosystemen.

Het ontstaan van biodiversiteit

De biodiversiteit op aarde is het resultaat van miljoenen jaren evolutie. Soorten veranderen voortdurend en kunnen zich geleidelijk ontwikkelen tot nieuwe soorten. Zo zijn in de loop van ruim 3,5 miljard jaar evolutie naar schatting zo'n 30 miljard soorten ontstaan, waarvan de meeste weer zijn uitgestorven. De huidige biodiversiteit is dus maar een fractie van wat er ooit geweest is.

Aantal soorten op aarde

Biologen hebben tot nu toe ongeveer 1,75 miljoen soorten ontdekt en beschreven. Zeker is dat er veel meer soorten organismen op aarde zijn. Hoeveel precies weet niemand. Biologen schatten dat het totaal aantal soorten op aarde vier tot tien keer zo groot is als nu bekend is. Nog steeds worden nieuwe soorten ontdekt. Vooral in tropische regenwouden en op koraalriffen waar nog relatief weinig onderzoek is gedaan, kunnen biologen veel nieuwe soorten verwachten. Maar er zullen ook soorten uitsterven nog voor de mens ze heeft ontdekt.

Hotspots

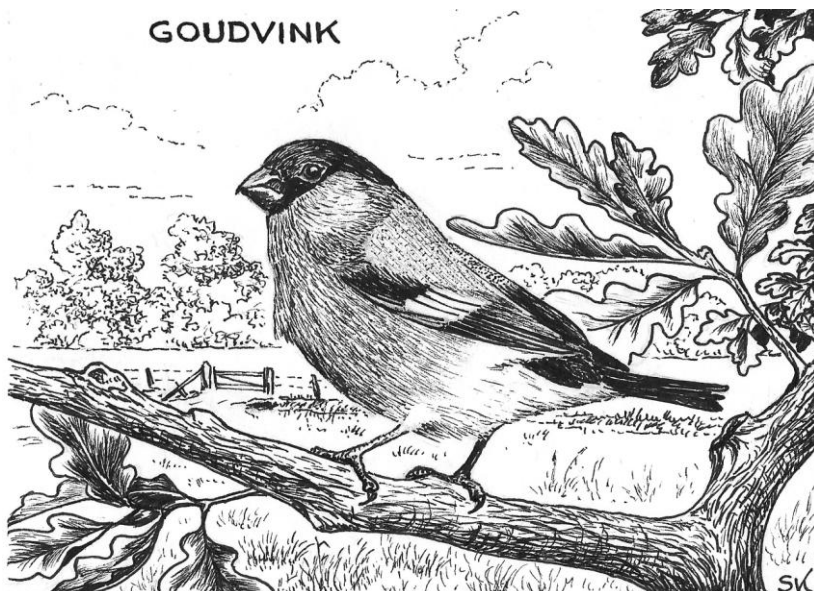
De biodiversiteit is niet gelijkmatig over de aarde verdeeld. In sommige gebieden is de verscheidenheid aan soorten groter dan in andere gebieden. Er zijn een aantal hotspots op de wereld. Dit zijn gebieden waarin heel veel soorten bij elkaar voorkomen. De meeste hotspots liggen in de tropen, omdat tropische ecosystemen bijzonder rijk zijn aan soorten. Het tropisch regenwoud en koraalriffen zijn het allerrijkst. Naar de polen toe neemt de biodiversiteit af, dus ook het aantal hotspots.

Het leven op aarde bestaat uit een groot aantal verschillende levensvormen. Deze verschillende levensvormen zijn van elkaar afhankelijk voor hun overleving. Dieren zijn bijvoorbeeld afhankelijk van prooidieren en/of planten voor hun dagelijks eten.

Individuele verschillen helpen soorten te overleven en het voorkomen van verschillende soorten is nodig voor het in stand houden van de ecosystemen.

Individuele verschillen zijn noodzakelijk voor het voortbestaan van soorten. Een soort bestaat uit een groot aantal individuen. Die individuen zien er

uiterlijk min of meer hetzelfde uit, maar allemaal toch ook net ietsje anders. Sommige goudvinken hebben bijvoorbeeld een ietsje dikkere snavel dan hun soortgenoten. In een jaar waarin er veel harde zaden zijn en weinig zachte, zijn de vinken met een dikkere snavel in het voordeel. Behalve de zachte zaden kunnen ze ook de harde zaden kraken. Voor de vinken met een kleine snavel is er minder voedsel beschikbaar waardoor zij eerder zullen verhongeren en sterven. Diksnavelige vinken kunnen beter overleven en hun eigenschappen doorgeven aan hun nakomelingen. De verschillen binnen de soort zorgen er dus voor dat de soort kan inspelen op veranderingen in de omgeving en dat zo de soort kan voortbestaan.

Ecosystemen en biodiversiteit

Voor het goed functioneren van een ecosysteem is biodiversiteit nodig. Biodiversiteit helpt ook met het in stand houden van ecosystemen. Elke soort die in een ecosysteem leeft is belangrijk voor de handhaving van het evenwicht in dat ecosysteem. Verschillende planteneters (prooidieren) en vleeseters (roofdieren) houden bijvoorbeeld de aantallen van elkaar in evenwicht. In elk ecosysteem is er dus altijd een bepaalde vaste verhouding tussen planten, planteneters en vleeseters. Er zijn vaak 10 keer zoveel planten als planteneters en 10 keer zoveel planteneters als vleeseters in een ecosysteem.

Als er meer roofdieren dan prooidieren zijn, wordt het steeds moeilijker voor de roofdieren een prooi te vinden. Veel roofdieren, vooral de zwakere individuen, zullen van honger sterven. Hun aantal begint dus snel te

dalen. Met weinig roofdieren kunnen prooidieren makkelijker overleven en nakomelingen voortbrengen. De toename van de prooidieren stimuleert de groei van de roofdierpopulatie want er is dan meer dan genoeg te eten. Het aantal roofdieren zal weer stijgen. De schommelingen in het aantal roof- en prooidieren komen telkens weer voor in de natuur.

Roofdieren jagen meestal op meerdere soorten prooidieren. Afname of uitsterving van één prooi-soort vormt meestal geen directe bedreiging voor hun overleving. Ook planteneters (prooidieren) hebben zelf meerdere plantensoorten op het menu staan.

Met biodiversiteit wordt meestal de variatie tussen soorten bedoeld. Maar biodiversiteit is meer. De variatie tussen individuen, populaties, leefgemeenschappen en ecosystemen wordt ook biodiversiteit genoemd. Soorten bestaan feitelijk uit individuen, ieder met hun unieke, genetisch vastgelegde kenmerken. Individuen leven samen in groepen of populaties. De populaties van verschillende soorten vormen samen een leefgemeenschap. Op hun beurt vormen verschillende leefgemeenschappen in hun natuurlijke omgeving samen een ecosysteem. Overal waar we kijken is dus sprake van biodiversiteit.

Individuele variaties

Elke soort ziet er anders uit. Maar ook de individuen waaruit soorten bestaan zijn verschillend. Geen twee zijn precies hetzelfde want ieder individu heeft unieke kenmerken.

Meestal zijn de verschillen klein zoals variaties in het strepenpatroon op de vacht van een zebra. Soms zijn de verschillen groot en opvallend: individuen van het tweestippelig lieveheersbeestje zijn bijvoorbeeld rood of zwart.

Alle verschillen, groot en klein, worden bepaald door het erfelijke materiaal oftewel de genen. In de genen zijn alle uiterlijke kenmerken vastgelegd. Ieder individu heeft zijn eigen genenpakket en ziet er daarom anders uit, ook al verschilt het soms maar heel weinig.

Het geheel aan genenpakketten - de variatie in erfelijke eigenschappen - vormt dus de basis van biodiversiteit.

Populaties verschillen van elkaar

Individuen leven niet alleen, maar in groepen of populaties. Dit zijn individuen van één soort die in een bepaald gebied leven en daaraan optimaal zijn aangepast. Gorilla's die in het berggebied leven zien er anders uit dan gorilla's die in het laagland leven. Toch behoren ze tot dezelfde soort omdat ze zich onderling kunnen voortplanten en vruchtbare nakomelingen kunnen produceren.

Elke soort is uniek

Een soort is een groep individuen die met elkaar kunnen paren en vruchtbare nakomelingen kunnen voortbrengen. Individuen van een soort lijken veel op elkaar maar verschillen van individuen van andere soorten. Daarom ziet iedere soort er anders uit. Meestal zijn de verschillen groot. Een kat verschilt duidelijk van een hond, dat ziet iedereen. Maar soms zijn de verschillen klein of nauwelijks te zien. Een fitis lijkt als twee druppels water op een tjiftjaf. Ze zijn alleen te onderscheiden aan hun geluid.

Fitis

Tjiftjaf

Fitis en Tjiftjaf lijken heel veel op elkaar maar ze behoren tot twee aparte soorten.

Soorten leven bijeen in leefgemeenschappen

Verschillende soorten die samenleven vormen leefgemeenschappen. Watervogels, kleine zoogdieren, vissen, struiken en gras in één sloot vormen bijvoorbeeld samen een leefgemeenschap. Al deze dieren en planten zijn van elkaar afhankelijk.

Overal op aarde komen leefgemeenschappen voor: in zeeën, meren, rivieren, bossen, graslanden, zelfs in woestijnen. In elke leefgemeenschap vinden we steeds andere soorten.

Leefgemeenschappen vormen ecosystemen

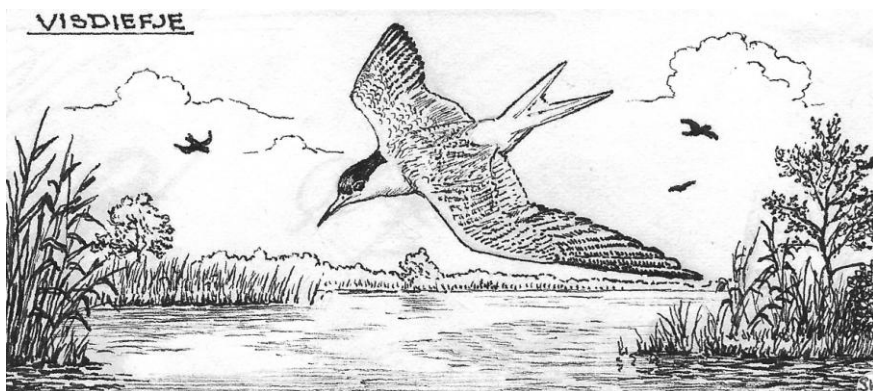
Leefgemeenschappen in een bepaald gebied vormen samen met de omgeving een ecosysteem. Ook binnen een ecosysteem zijn de leefgemeenschappen van elkaar afhankelijk.

Hoe een ecosysteem eruit ziet wordt bepaald door de ligging op aarde, de samenstelling van de bodem, de neerslag en de temperatuur.

Voorbeelden van ecosystemen zijn tropische bossen en koraalriffen.

Tot zover een nadere uiteenzetting over de biodiversiteit, we komen hierop nog enkele keren terug in de loop van het jaar. Ken en Geniet is al enkele keren in overleg getreden met de gemeente en er is een ambassadeurssoort voor Dongen gekozen, namelijk de koninginnenpage, oftewel de peevlinder, zoals deze vlinder in het verleden ook wel werd genoemd. Hopelijk zullen er leuke projecten uit voort vloeien.

In deze serie neem ik u mee op ontdekkingsreis door Nederland. In Huis ter Heide komen we oog in oog te staan met een jonge vos. Een Kwak laat zich bewonderen in de Biesbosch, alsmede grote Zilverreigers en een Krooneend. Bij de Groene Jager in de omgeving van de Nieuwkoopse Plassen ontdekken we het Kleinst Waterhoen, Porseleinhoen, Zwarte Stern, Kemphaan en foeragerende Lepelaars. Rondje Zeeland levert mooie plaatjes op van een poetsende Torenvalk, IJsvogel, Kleine Zilverreiger, badderende Drieteenstrandloper, vliegbeelden van Zilver- en Kokmeeuwen en een Zwarte Zee-eend. Het Lauwersmeergebied is goed voor Grauwe Franjepoot, Vliegende Reuzenster en Visdief, Roodhalsgans, Sneeuwgans, Sneeuwgorzen, Baardmannetje en een poetsende Rietzanger.

In mijn tweede thuishaven, de provincie Overijssel, komen we o.a. de volgende soorten tegen: Goudhaantje, Winterkoning, Groenling, Zwarte Mees, Witoogeend, Geoorde Fuut, Boomkruiper, Bonte- en Grauwe Vliegenvanger en de Meerkoet. Naast vogels worden hier ook veel vlindersoorten waargenomen waaronder Gehakkelde Aurelia, Dagpauwoog, Kleine Vos. Verder bloemen waaronder de Klokjesgentiaan, spinnen zoals Kruis- en Tijgerspin, libellen, rupsen, adders, levendbarende hagedis, vos, ree en prachtige landschappen. Laat u verrassen en kom kijken en genieten.

Wim Tuijtelars